

Մ Ա Յ Ր Դ Ի Ի Ա Ն

ՄԻԽԹԱՐԵԱՆՑ ՎԵՆԵՏԿՈՅ. - Ի Ս. ՂԱԶԱՐ

(Շար. տես Բազմ. 1926, էջ 92)

ՄԻԽԹԱՐԱՅ ՄԱՀՈՒԱՆ ԼՈՒՐՆ ՈՒ ՏՊԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՃԽԴ.

Ս. Ղազարու դիւանի շահեկան թուղթերու մեր հրատարակութիւնը կը համարի Մեծին Միխիթարայ մահուան թուականին. զուգադիպութիւն մը որ իր բնական ընթացքով եկաւ գտաւ Ապրիլը, որ նուիրական է մեզ՝ յիշատակաւ Հիմնադրիս երջանիկ փոխման:

Հետեւեալը զուգալից թուղթն է, որով Հ. Եղիա վարդապետ՝ իրը Տեղապահ Աբրալի՝ համառօտիւ կը հաղորդէ մեր քարոզիչ վարդապետաց, տալով տեղեկութիւններ Գերդ. Աբրալիս մահուան շուրջ, ինչպէս նաև անոր հետեւանցով ինչ ինչ կարեւոր հրահանգներ:

Վերապատուեցող Հայր Թակոբ վարդապետի
և Հայր Անդրեաս վարդապետի

Յամի տեառն 1749 Մայիսի 23

Յիսուսաւանդ ողջունիւ յայտ լիցի Հայրութեան ձերում, զի պատճառն վասն որոյ այսքան ժամանակ զիր ոչ եղև յղեցեալ առ ձեզ, այս է. զի Գերարզելի աբբայ հօր մերում անցեալ ամի դեղնացաւութիւնն որ փարատեցեալ էր, դարձեալ եկև ի վերայ, զորոյ զհարգն ոչ կարեմք այժմ մի ըստ միովէ պատմել ձեզ: Եւ թէպէտ մեր քաջ իմաստուն բժիշկն բազում ջանիք պէտպէս դեղ արար, և երբեմն երբեմն ցաւն թեթեւացաւ, բայց վերջապէս փառք բարերար կամացն աստուծոյ, յապրիլի 27 փոխեցաւ յաստի կենաց: Եւ եղև մեզ անպատմելի ցաւ որք ծնալն մեր յայնպիսի գերազանց շնորհալի բարերար խնամակալ հոգևոր Հօրէ և առաջնորդէ, որ և էր փառքն ընդհանուր ազգիս մերոյ: Եւ յոյժ բարւոք պատրաստութեամբ և շերմեռանդութեամբ եղև փոխիլն նորա յաստի կենաց: Ընկալաւ յառաջագոյն զամենասուրբ Հաղորդութիւն և զՎերջին Օծումն. և ետ մեզ զՎերջին օրհնութիւնն և զպատուէրն: Եւ գրեթէ մինչև ի յետին շնչելն էր զգաստ: Թեոյս այսորիկ արարաք նմա զարժանի մեծահանդէս թաղումն արտասուօք և շերմեռանդութեամբ. և զուժ թր այգողք արարաք նմա: Զկնի թաղման իբրև փոքր ինչ սփոփեցան սիրտք մեր, յետ քանի մի աւուրց խողով արարաք զոմն ի մէջ կացուցանել մեզ փոխանորդ աբբայի, զի կառավարեսցէ զմիաբանութիւնն մեր ժամանակաւորապէս՝ մինչև ընտրեսցի և կացուցի ոմն աբբայ հայր: Եւ ըստ սրբոյ կրօնիս մերոյ կանոնի և կացութեան՝ նաև ըստ աբբայ Հօրն մերոյ խրատու՝ պալա ձգելով՝ ընտրեաց և ընդուսնեցաւ միաբանութիւնն զիս լինիլ փոխանորդ աբբայի. և այսպէս յիմ վերայ եղաւ

կառավարութիւնն հասարակութեան մերոյ մինչև զնոր արքայ դիցուք: Արդ որպէս ի ժամանակս կենդանութեան արքայ հօրն ամենայն ինչ կազմ և կարգաւորեալ կայր, նոյնպէս և այժմ: Իսկ զարքայ ընտրել և կացութեանն այժմ ոչ կարենք, քանզի պիտոյ է, զի որք արտաքոյ վանիցս են, եկեցեցն՝ եթէ կարասցեն, իսկ որք ոչ կարեն զալ, զհաւանութիւն իրեանց գրեցցեն առ մեզ: Եւ քանզի ձեր միալն այդո՛ր յոյժ հարկաւոր է, վասն որոյ պիտոյ է զի դուք գրիցէք զհաւանութիւն ձեր՝ այսու օրինակաւ: Ես հայր այս անուն հաւանիմ և ընդունիմ զնա զոլ արքայ հայր, զոր երկու երրորդ մասն խոզովոյ միաբանութեան մերոյ ընտրեցէ: Դարձեալ վասն հոգւոյ արքայ հօրն զհինգ հինգ պատարագս մատուցիք... վասն դադարման ներողութեանց ի սուրբ տարւոյն՝ ծանիք զի իրաւի յամենայն աշխարհ որքան ներողութիւնք կան, դադարին ի սուրբ տարւոյն, ուստի զգոյշ լերուք, զի մի յայնմ տարւոյ՜ ևս հռչակիցէք զներողութիւնս խորանաց ձերոց...: Յարեւս ի Հայաստան է սաստիկ խռովութիւն և դժնդակ դառնութիւն, մինչ զի եթէ հնար էր, ամենեքեան փախչէին յայնմ երկրէ, զի այժմ երեք Շահ նստեալ են ի զանազան տեղիս և պատերազմին:

[Վենետիկ - Ս. Ղազար]

Ն. Ծ. Հ. Եղիա վարդապետ փոխանորդ

ՃԻՇ.

Հ. Ղազար կը նկարագրէ վերոյիշեալ տխուր գուժէն իր և քաղաքին կրած մեծ տպաւորութիւնը:

Վերապատեցեալ և Յարգեցեալ Հայր Եղիայ փառապետի
փոխանորդի Աբրայի և Հօրն իմոյ

... Եհաս գիր մի կարի անագան, զոր գրեալ էիր Հայր Ծարկոսին. և ի գրոյն յայնմ ասէն իմացայ զլուր ինչ ցաւալի զի ի յապրիլի 27 խաւարեալ է մեր հայ ազգին արեւ, զակն, և հիմնադրօղն կրօնին մերոյ, վախճանմամբ մեր Գեղարգելի Աբրահօրն. ցաւ է ինձ և տրտմութիւն անպակաս, զի զրկեցաք յայսպիսւոյ բարեխնամ և բարեբար Հօրէ և Առաջնորդէ, որ էր փառք և պարծանք և հաստատութիւն ազգին և կրօնին մերոյ...: Արդ ի լսելն զայս ցաւալի լուրս ամենեքեան տրտմեցան և ափսոսալով բարեպաշտական զթով շարժեցան ի յողբ և ի գուժ, և ի պաղատանս Աստուծոյ: Բլէպանուչն տեղւոյս, այսինքն Մինաս վարդապետն յաւուր[ս] հինգ հռչակեաց զձայնաւոր պատարագ վասն մեւ, ունի մեծաւ հանգիստութեամբ. նաև զկնի պատարագին յաւուրս հինգ յայգող և հանգիւս սական թաղումն արար...: Նաև սենադօն և Դատաւորն քաղաքին ետ մատուցանել քաւ հանայիցն, թէ Հայոց և թէ մահաբաց զբազում պատարագս...: Երկրքեանքս ևս զհինգ հինգ պատարագսն զոր հրամայեալ էր մատուցանել վասն հոգւոյ Աբրահօրն մատուցաք: Վասն սաստիկ ցաւոյս և տրտմութեանս անկեալ դնիմ ի մահնի. մանաւանդ տկարութիւն ստամոքսիս վասն զի ամենեւին ոչ ընդունի ե ոչ մարտէ զկերակուրն. գոհութիւն և փառք բարեբար կամացն Աստուծոյ որ տանջէ զիս զանազան ցաւով և հիւանդութեամբ...: Վասն կտակի տանն աղաչայ՝ Պետրոսին գրեալ եմ լիապէս թէ որպէս հաստատեալ եմ աստ, և եղեալ զբարձրագոյն խաչ մի առաջի դրանն, վասն նշանի և հաստատութեան...:

Յամի Տեառն 1749

յուլիսի 2

[Հայագաղաք]

Վերապատութեանդ Տիառ յամենայնի պատրաստական

Նուստագունեղ ծառայ

Հայր Ղազարոս կրօնաւոր

ի կարգէ սրբոյն [Անտոնի] Աբրայի

ՃԽԶ.

Հայաքաղաքին հայազգի դատաւորն է, որ կէս աշխարհիկ բարբառով կը բերէ պաշտօնական ցաւակցութիւնը քաղաքին կողմանէ՝ Մխիթարայ մահուան առթիւ, յայտնելով միանգամայն անկեղծ ու ջերմ համակրութիւն և յարգանք եւ. Հօրս յիշատակին և անոր Ուխտին հանդէպ:

Օրճ. եղիցի. Յիսուս Գրիստոս

Գերյարգեցելոյ և Վերապատուեցելոյ
Տեառն Տեառն Հայր Եղիա Վարդապետի
և փոխանորդի Արքայի մեծաւ Յարգութեամբ ողջոյն

Ձցաւալի և զօղալի խապարն լրեւելով ի կողմանէ Մահուան մեր հոգևոր սուրբ Հօրն Գերյարգեցելոյ աբբանօրն, խիստ ցաւեցանք և տրամբլէցանք, որ զրկվիլինք այսպիսի սուրբ և պատուական Հօրէ և առաջնորդէ, որ էր փառք և պարծանք արքնատ ազգիս Հայոց. և մեր Քաղքին կողմանէն վերապատուելի Քահանայքն, ի միասին ընդ ժողովրդեան աղօթք և պատարագ մատուցիլին վասն հոգւոյ լուսաւորեալ հոգի Աբբա-նօրն, զի պարգևեցէ Տէր Նմայ զփառս յաւիտենական, և յինականցիլ հաճեսցի ընդ ընտրեկաց սիրելեաց իւրոց, զի բարեխօսեսցէ առ Տէր վասն հասարակ ազգիս Հայոց: Եւ ևս խնդրինք Աստուծոյ որ այսուհետև միջնորդութեամբ տիրամօր սուրբ Աստուա-ծածնայ, տացէ և պարգևեցէ ընտրել սուրբ և բարի Աբբանայր, զի կարասցէ սրբու-թեամբ և իմաստութեամբն իւրով հովուել և կառավարել զայս սուրբ Կրօնը, զի մեր նաճիային լիցի փառք և պարծանք: Վասն որոյ մեծով ըղձմամբ կու խնդրենք զՎե-րապատուելութիւնդ և զամենայն միաբանքն, որ սիրով ընդունիք այս մեր քաղաքէն ալ այս առաջին պտուղը...: Դաւաւ շնորհակալ կուգաւ արքնատ քաղաքը վերապատուելու-թեան ձերում ի կողմանէ Հայր Ղազարոսին, որ այս տեղը մեր քաղաքը զաւով և այց առնելով զմեզ անպատմելի ուրախութեամբ լըցուցիլ է, մխիթարելով և յորդորելով զմեզ իւրեան պատուական քարոզութիւններովն:

Այլևս վերջապէս կու խնդրինք միաբան քահանայիքն և ժողովրդեամբն, որ զմեր քաղաքն ի միասին հասարակութեամբն միշտ աղօթից չի մոռանաք ձեր տէրութեանը սուրբ և աստուածաճնկալ մաղթանացը մէջ, որ աստուած պահէ և պահպանէ զմեզ ամ-նայն փորձանաց, թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր, և պարգևեցէ զսէր և զմիաբանութիւն առ միմիանս ի մէջ ազգիս Հայոց: Եւ այսու կի մընամ:

Գերյարգելութեան ձերում

Գրեցի Հայոց քաղաքի
Die 21 7brö 1749

(Շարունակելի)

Խոնարհ Եղապ
Խունկիանոս Տանիւլեան
Գատաւոր Հայաքաղաքին

Հ. ՂԵՈՒՆՆ ՏԱՅԵԱՆ